

HONNETH, Axel:

Verdinglichung, Frankfurt, Suhrkamp, 2005

Provided by Repositori d'Objectes Digitals per a l'Ensenyament la Recerca i la Cultura

[Metadata, citation and similar papers at core.ac.uk](https://core.ac.uk)

FRANCESC HERNÁNDEZ DOBON
DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA I ANTROPOLOGIA SOCIAL
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Des de primeries dels anys 90, Axel Honneth està composant una teoria del reconeixement, que pretén ser una teoria social fonamental, no separada d'una filosofia pràctica, és a dir, allò que Kant anomenava una «fonamentació de la metafísica dels costums». Hom pot presentar la teoria del reconeixement amb el recurs de la comparació amb la teoria de l'acció comunicativa de J. Habermas, ara que compleix 25 anys. Les dues realitzen una argumentació transcendental: deduir les condicions de possibilitat d'allò social, la qual cosa hauria de permetre bastir una teoria de la socialització adequada o, de manera inversa, identificar les patologies socials (òbviament, «adequat» o «patològic» serveixen de pont a les consideracions morals). Altrament dit: es tracta de refer l'argumentació transcendental de les teories del contracte social, sense haver de carregar amb el supòsit d'una natura magnànima o d'uns individus petits robinsons, o la de les teories de l'idealisme alemany, sense acceptar la relació subjecte-objecte del paradigma de la consciència. Encara que l'esquema argumentatiu (transcendental) és anàleg, Honneth va, per dir-ho així, un pas

més enllà que Habermas: a l'acció comunicativa, entesa com una situació ideal, la lògica de la qual es pot reconstruir mitjançant les teories del discurs, li cal una condició prèvia: el «reconeixement» de les persones que es comuniquen. A establir la genètica i la sistemàtica d'aquesta condició ha dedicat Honneth bona part dels seus llibres, que van composant, com un mosaic, una teoria que potser en un futur no llunyà es presente en una versió final. Per això, els seus llibres són «estacions» (no en el sentit d'edificis terminals d'un mitjà de transport, sinó en el de les parades d'un via crucis: etapes on es relaten episodis que cobren sentit en la narració completa) d'una teoria de la intersubjectivitat, val a dir, del fonament de les relacions socials.

El reconeixement, per tant, es refereix a un fet social fonamental, gràcies al qual les altres persones són identificades com a tals i no són considerades coses; val a dir, el moment en el qual són percebuts com a persones, guanyen «visibilitat»¹. Moment que, com ha estat dit, és explorat genèticament i sistemàticament. Així, Honneth va afegint peces al seu mosaic bé amb explicacions genètiques del

¹ Axel Honneth: «Unsichtbarkeit. Über die moralische Epistemologie von "Anerkennung"», en *Unsichtbarkeit. Stationen einer Theorie der Intersubjektivität*. Frankfurt d. M.: Suhrkamp, 2003, pp. 10-27.

reconeixement, que apel·len, per exemple, a la psicologia infantil (R. Spitz, D. Stern) o a l'estudi de l'autisme (P. Hobson, M. Tomasello), bé sistemàticament (tornant sobre les teoritzacions clàssiques —des de Kant, Fichte o Hegel, fins a Sartre, Foucault, Gadamer o Habermas— o actuals).

En aquest procés s'ubica el darrer llibre de Honneth², la traducció del títol i del subtítol del qual mereixen un comentari. El títol, *Verdinglichung*, vol dir *cosificació*, encara que la nostra llengua també admet el cultisme *reificació* i l'alemany disposa també del sinònim *Versachlichung*, que fou, per exemple, la noció emprada per Simmel com a sinònim de «despersonalització» en la seua *Filosofia dels diners*³. El subtítol, *Eine anerkennungstheoretische Studie*, s'ha de traduir per «Un estudi de teoria del reconeixement», amb una expressió que converteix en substantiu allò que en el subtítol és adjectiu, amb la qual cosa pot suggerir erròniament que està llest el que en Honneth és projecte.

El llibre reelabora i amplia el curs impartit per Honneth en Berkeley (les conferències Tanner) en març de 2005 i arreplega un tema clàssic del marxisme occidental, la noció de «cosificació» encunyada per Lukács en 1923, per intentar «reactualitzar-la», «rehabilitar-la» o «reformular-la», com diu —o «reconstruir-la», com podria dir a la manera de Habermas i el seu article sobre el materialisme històric. L'interès de Honneth és clar: cosificació és una noció antinòmica de reconeixement.

Honneth deu de saber que no és fàcil escriure sobre la «cosificació». En una carta de Theodor W. Adorno a Thomas Mann, el filòsof de Frankfurt li comenta a l'escriptor la impressió que li ha causat la lectura d'*El jove Hegel* de Lukács amb un judici crític: «Hom haguera pensat que era impossible tanta cosificació de la consciència en ell, el qual encunyà precisament aquest concepte.»⁴ Potser per la dificultat del tema, Honneth s'hi aproxima amb moltes cautelles. Així, en la primera part del llibre (capítols 1, 2 i 3) reformula la noció de «cosifica-

ció» i en la segona part (caps. 4, 5 i 6) determina la relació entre la «cosificació» i el «reconeixement», i concreta les fonts socials d'aquella.

Pel que fa a la reformulació, Honneth analitza no només els components de la definició de Lukács i la seua definició com a «segona natura» en *Història i consciència de classe*, sinó també els conceptes concorrents de Martin Heidegger i John Dewey. A continuació torna sobre el tema de la primacia del reconeixement aportant-ne més elements a la seua recerca genètica (Piaget, Mead, Davidson, Freud) i sistemàtica (Cavell, Sartre, etc.), als ja esmentats adés. Al marge, afegeix dues referències a Adorno (afor. 99 de *Mínima moralia*) i a Wittgenstein, del qual pren, per cert, una de les dues frases que obrin el llibre i que podria servir de resum de la primera meitat, l'anotació de *Sobre la certesa*: «El saber es fonamenta en definitiva en el reconeixement». L'altre *motto*, que sintetitza la segona meitat del llibre, és la frase de la *Dialèctica de la Il·lustració* de Horkheimer i Adorno: «Tota cosificació és un oblit». Efectivament, Honneth se serveix de la noció d'«oblit» per definir la relació entre la cosificació i el reconeixement. Obit que representa, segons l'expressió de Wiliams James, «un mode específic de ceguera», doncs, malgrat les referències de Honneth a Adorno, sovintegen les imatges platòniques.

Honneth indaga conceptualment l'aplicació de la cosificació no només al món social, sinó també al món natural (una aplicació de la noció per analogia) i al món interior o subjectiu (autocosificació), i en aquest punt assaja una tercera via entre la perspectiva de la introspecció cognitivista —«detectivesca»— i l'orientació constructivista —o «constitucionalista»—, que ell anomena «expressionisme» i que remetria a la conceptualització heideggeriana de la «cura de si mateix» (*Selbstsorge*), un tema ja considerat per Foucault en el vol. III de la seua *Historia de la sexualitat*, i que es relacionaria amb la seua *criptopedagogia* i, en definitiva —encara que Honneth no arriba tan lluny— amb Rousseau.

² Axel Honneth: *Verdinglichung. Eine anerkennungstheoretische Studie*. Frankfurt d. M.: Suhrkamp, 2005.

³ Georg Simmel: *Philosophie des Geldes*, en *Gesamtausgabe*, vol. VI, Frankfurt d. M.: Suhrkamp, 1989, cap. IV, p. 397.

⁴ Carta de 3.6.1950. Theodor W. Adorno; Thomas Mann: *Briefwechsel. 1943-1955*. Frankfurt d. M.: Suhrkamp, 2002. Trad. cast. Buenos Aires: Fondo de cultura económica, 2006, p. 66.

En el darrer capítol, Honneth indaga, de manera només inicial, les fonts socials de la cosificació, que no entén —a diferència de Lukács— com un procés inevitable en la seua necessitat lògica, sinó a partir d'una «etiologia social» (M. Nussbaum).

És clar que l'interés de Honneth no està en la teoria de la cosificació de Lukács, sinó en l'elaboració de la seua pròpia teoria del reconeixement, i que el llibre no pretén estudiar historicofilosòficament el jove Lukács (per altra banda, un tema que té una amplíssima bibliografia). Sense dubte, un procediment lícit, habitual en Habermas i en altres frankfurtians (vegeu, per exemple, el curs d'Adorno sobre la *Crítica de la raó pura*, en premsa). Ara bé, es podrien plantejar dues qüestions respecte d'eixe punt de partida. La primera, pel que fa a l'adequació de la tria. Honneth es redueix a uns pocs passatges d'*Història i consciència de classe* i bandeja la producció posterior del filòsof hongarés, inclosos ens dos gruixuts volums de la seua *Ontologia de l'ésser social*⁵, un projecte que Honneth reclama explícitament ja que defineix la pretensió del seu llibre com oferir «un aclariment d'ontologia social d'una patologia de la nostra praxi vital»

(p. 17). La segona té a veure no amb la fidelitat de Honneth respecte de Lukács, sinó amb la d'aquest respecte de Marx. Associar el procés de cosificació amb la dinàmica de l'intercanvi de mercaderies, és a dir, d'equivalents, no deixa de ser un error conceptual, potser induït per la tesi del fetitxisme de la mercaderia. I això perquè l'intercanvi està determinat per la producció, com explica Marx en l'anomenada *Introducció* de 1857, un fragment privilegiat que era ben conegut pel mateix Lukács (ja que li serveix per caracteritzar el seu projecte filosòfic). És a dir, la cosificació no esdevé perquè l'obrer reba un salari equivalent, sinó perquè al mode de producció hi ha una heteronomia del seu temps de treball, que és el que Marx diu haver descobert⁶ i no una altra cosa.

Esperem que siga traduït prompte el llibre de Honneth, autor que, malgrat la seua importància, només té un llibre propi traduït al castellà i un altre al català⁷. I també perquè es reprenga l'edició de les obres de Lukács o, almenys, es reedite *Història i consciència de classe*, fa temps que absent de les llibreries, i es traduesca la seua *Ontologia de l'ésser social*.

⁵ Georg Lukács: *Zur Ontologie des gesellschaftlichen Seins*, ed. Frank Benseler, Luchterhand, 2 vols., 1984 i 1986.

⁶ Marx, Karl; Engels, Friedrich: *Werke*. Berlín: Dietz, 1956, xxiii: 88.

⁷ *Lucha por el reconocimiento. Por una gramática moral de los conflictos sociales*. Barcelona: Crítica, 1997, i *Desintegració. Fragments per a un diagnòstic sociològic de l'època*. València: Tàndem, 1999.